



EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Eläkejärjestelmät ja globaali talous kansantaloudellisia näkökulmia

Seppo Honkapohja*

*Esitetyt näkemykset ovat omiani eivätkä välttämättä vastaa SP:n kantaa.

I. Eläkejärjestelmät: kansantaloudellisia peruskysymyksiä

◆ Tavoitteet

- Sosiaalipoliittiset:
 - köyhyyden välttäminen
 - kulutustason säilyttäminen
 - redistribuutio
- Vakuutukselliset:
 - elinajan epävarmuus,
 - työkyvyttömyys jne.

◆ Perusluokituksia

- rahastoiva vs. jakojärjestelmä, myös osittain rahastoivat järjestelmät
- etuus- vs. maksuperusteisuus eläkkeen määräytymisessä
- julkinen vs. yksityinen

- ◆ Eläkejärjestelmällä on merkittäviä kansantaloudellisia vaikutuksia
 - työn tarjonta ja eläkkeet
 - eläkkeet ja säästäminen
 - redistribuutiovaikutukset
- ◆ Epätäydellisyydet informaatioissa ja epävarmuus päätöksenteossa ovat suuria
- ◆ Eläkejärjestelmiin liittyy suuria ja vaikeasti arvioitavissa olevia riskejä:
 - talous ja väestö
 - investoinnit ja tuotto
 - poliittiset tekijät
 - ym.

II. Avoimet kansantaloudet

◆ Perushavaintoja

- Suljetussa taloudessa tuotannon määrä ratkaisee elintason.
- Eläkejärjestelmä, verotus jne. määrittävät kulutuksen jakaantumisen työssä käyvien ja passiiviväestön sekä sukupolvien välillä.
- Avoin talous voi ottaa lainaa ulkomailta tai lainata ulkomaille.
- Pidemmällä aikavälillä myös avoimessa taloudessa on syytä kysyä, mitä voidaan saavuttaa kansantalouden ulkoisen tasapainon olosuhteissa. (Norja esimerkkinä)

◆ Lyhyellä aikavälillä

- Pienelle avoimelle taloudelle korko on annettu eikä säästäminen määrää pääoman tarjontaa.

III. Suomen tilanne

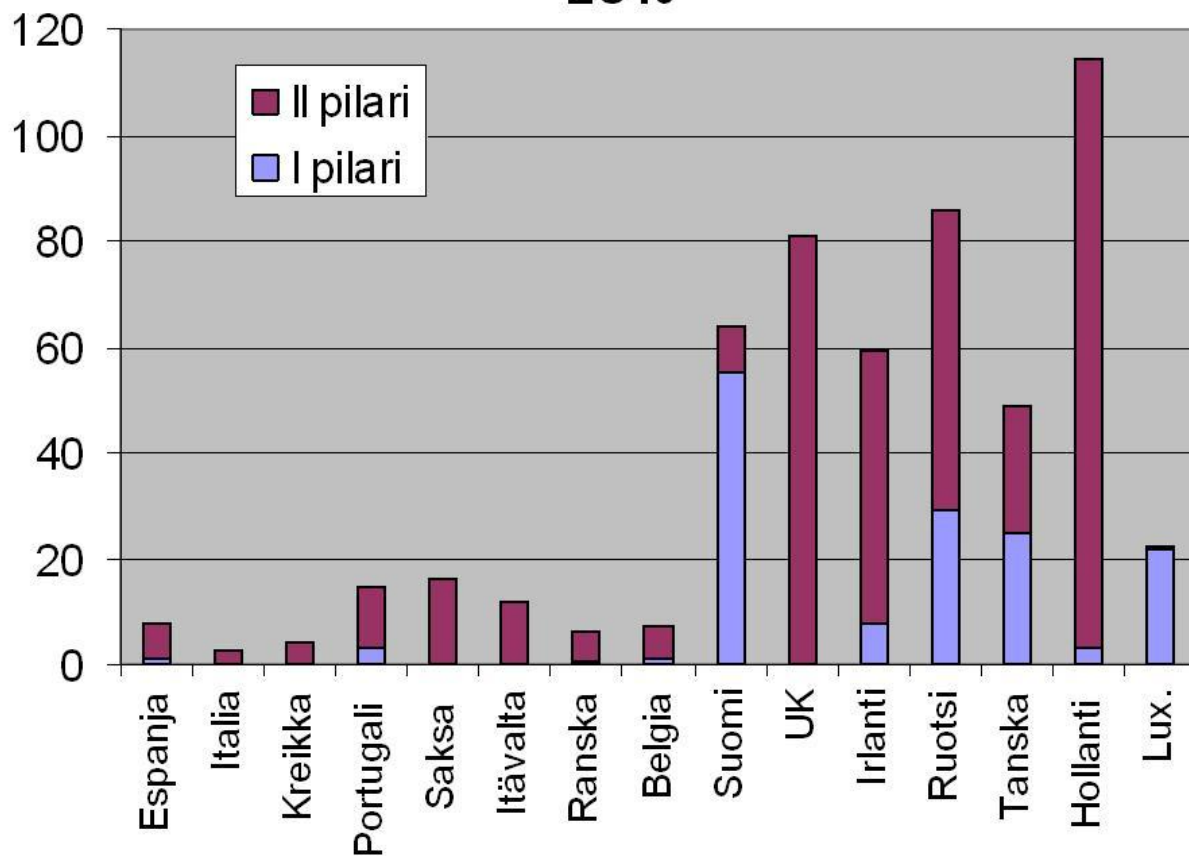
◆ Perusluonnehdinnat

- Käytännössä vain I pilari (julkinen sektori)
- Etuusperäinen mutta ansiosidonnainen
- Osittain rahastoiva järjestelmä, rahastoinnin aste korkea (kuviot)
- Rahastot Suomessa eivät ole vakuutettujen omaisuutta todellisuudessa: ei voi nostaa, ei voi vaihtaa sijoituskohteita jne.
- Suomen järjestelmä läpinäkymätön, mikä lisää järjestelmän kokemisesta veroluonteisena (eläkkeet eivät riipu maksutasosta eivätkä rahastojen tuotoista)
- Samaan suuntaan toimii mahdollisuus ”poliittiseen näpläykseen”

◆ Keskeinen kysymys kansantalouden kannalta:

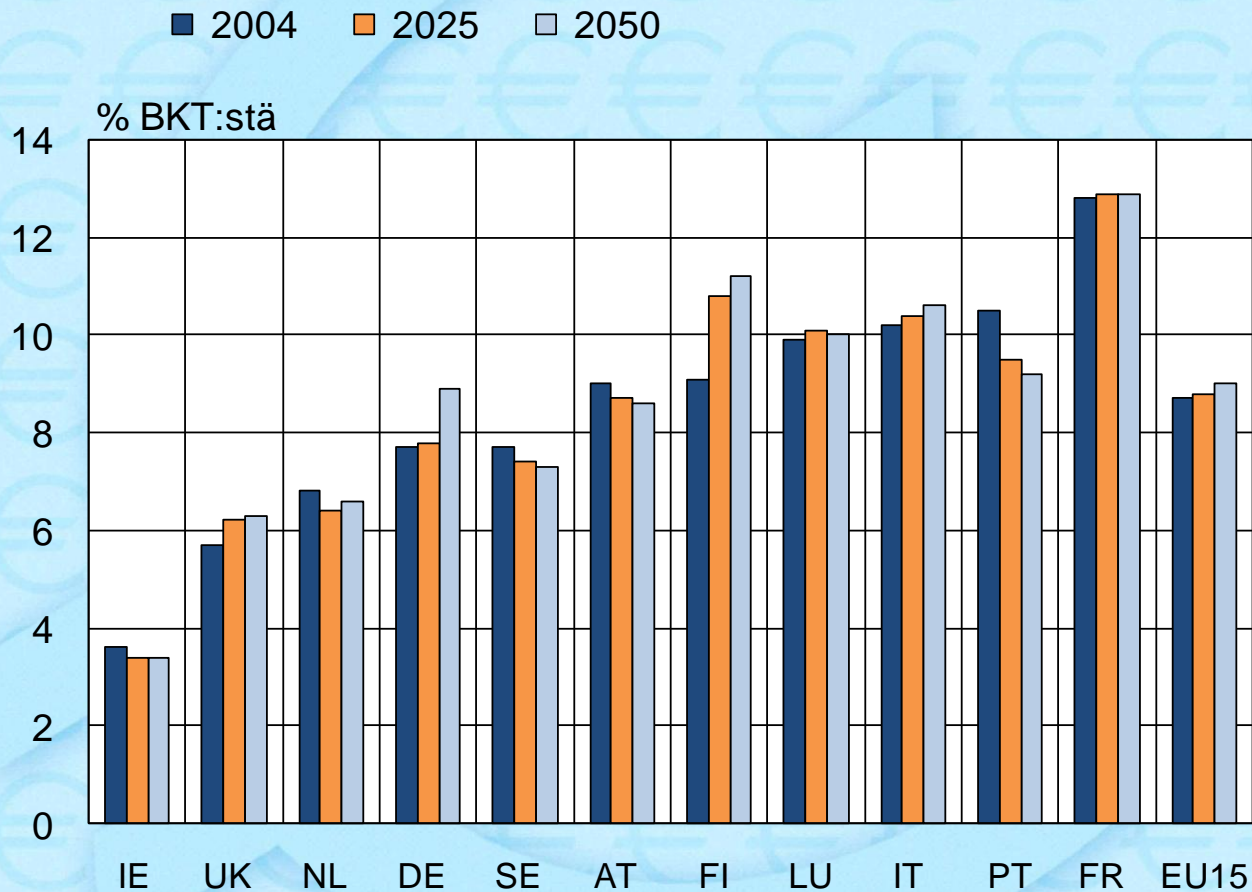
- Koetaanko eläkemaksut veroina vai säästämisenä (sijoituksina),
- kenties Suomessa lähinnä veroina?

Eläkevarat prosentteina BKT:sta, EU15



Lähde: Eläketurvakeskus

Lakisääteiset eläkemaksut

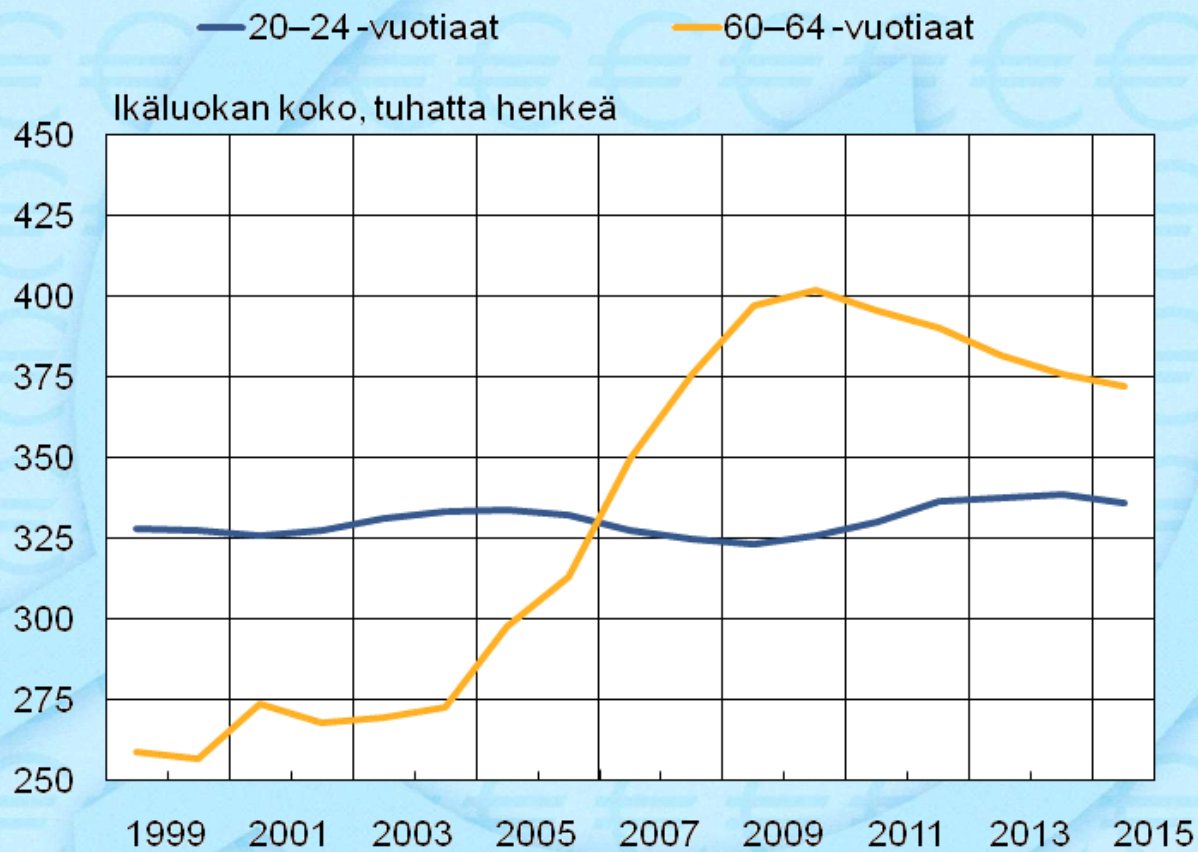


Lähde: Euroopan komissio.

IV. Väestön ikääntymisen tuoma haaste

- ◆ Kaksi ulottuvuutta:
 - Suuret ikäluokat siirtymässä eläkkeelle
 - Nouseeko yleinen elinikä tulevaisuudessa?

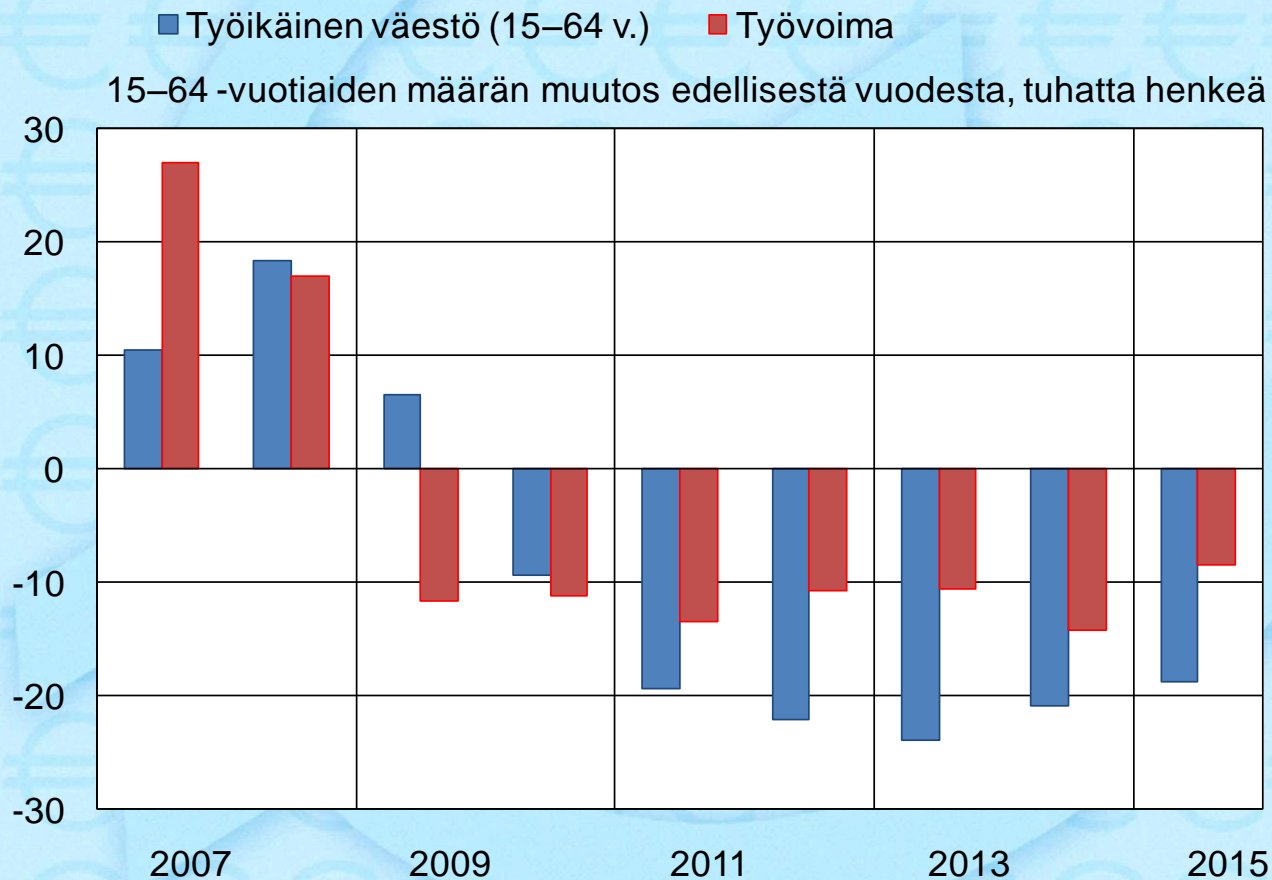
Eläkeiän saavuttaneiden määrä kasvaa



Lähde: Tilastokeskus.

Työikäisen väestön määrä supistuu

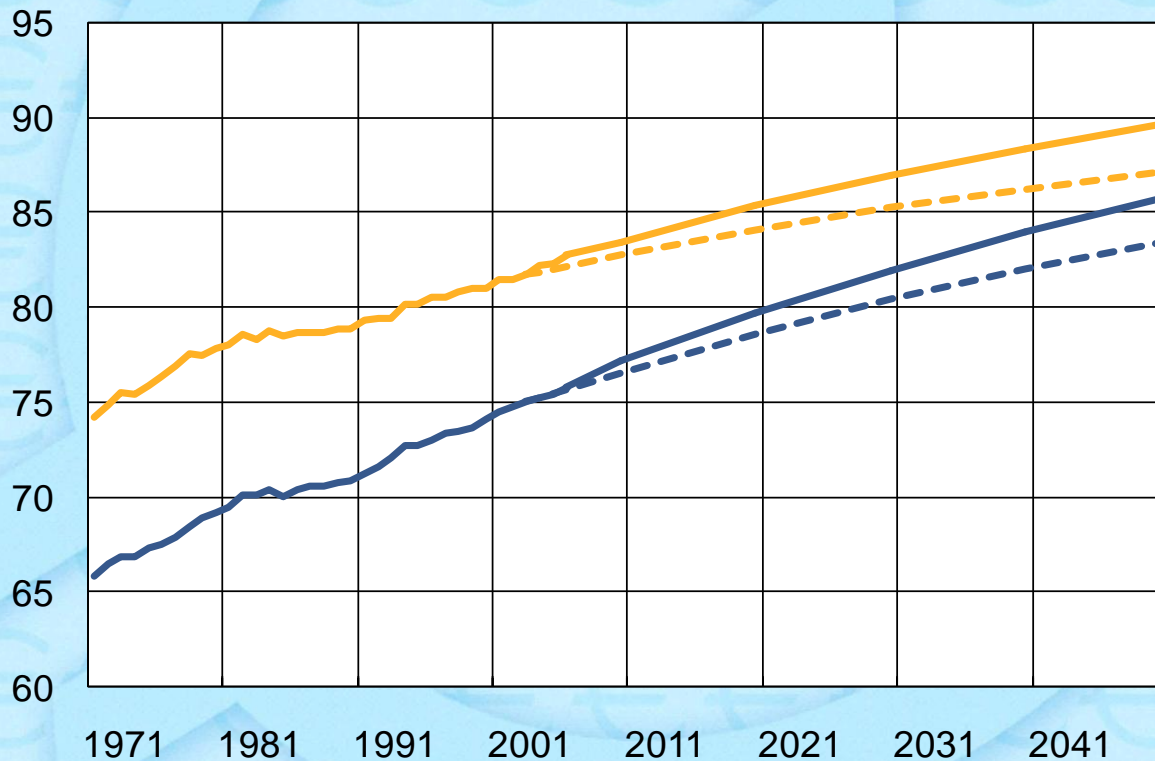
Työikäinen väestö ja työvoima



Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

Vastasyntyneen elinajanodote

— Naiset (Tilastokeskus 2007) - - - Naiset (Tilastokeskus 2004)
— Miehet (Tilastokeskus 2007) - - - Miehet (Tilastokeskus 2004)



Lähde: Tilastokeskus.

Julkisen sektorin rahoitusasema ja työikäinen väestö

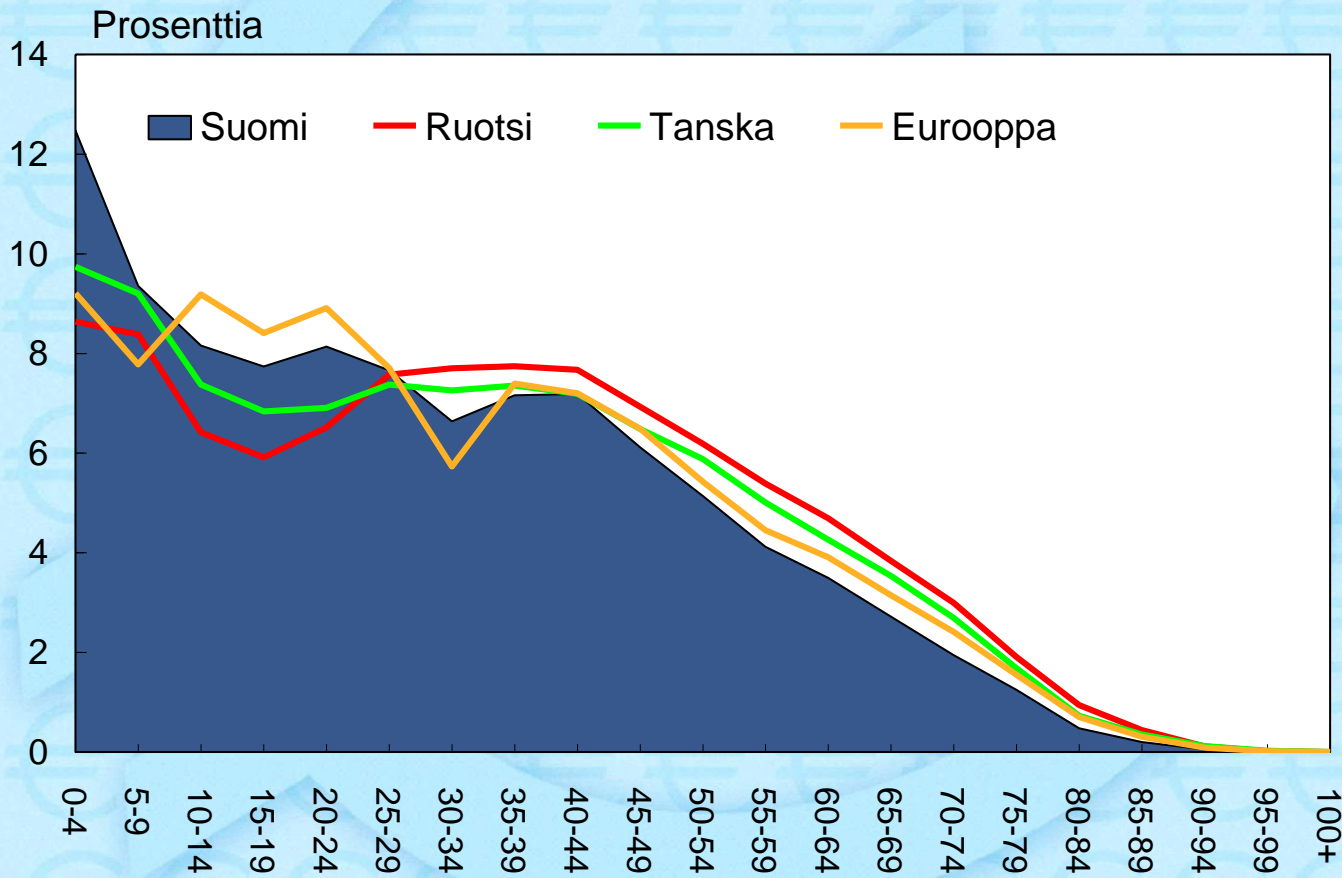


Vuosien 2008–2014 luvut ovat ennusteita.

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

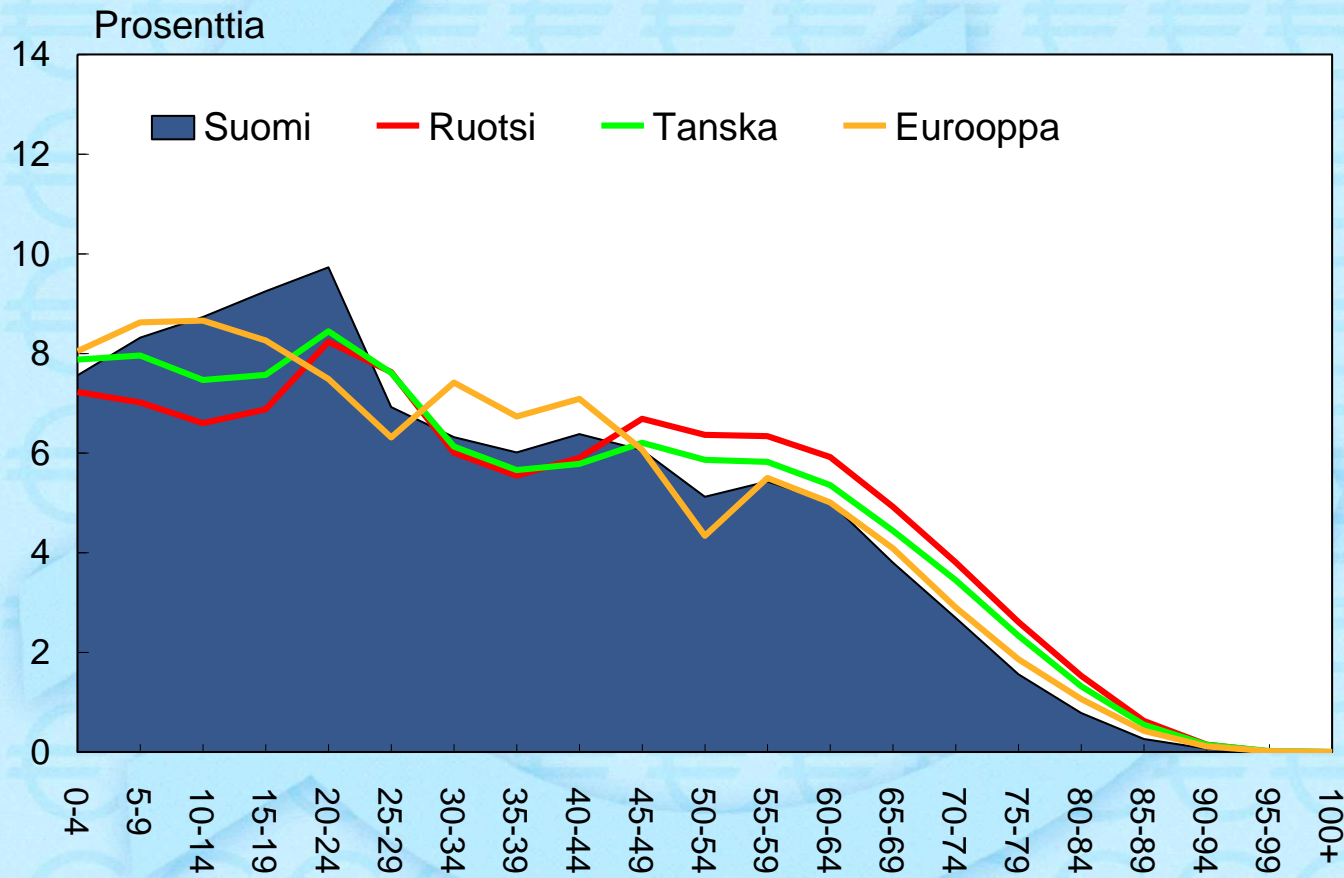
1950



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

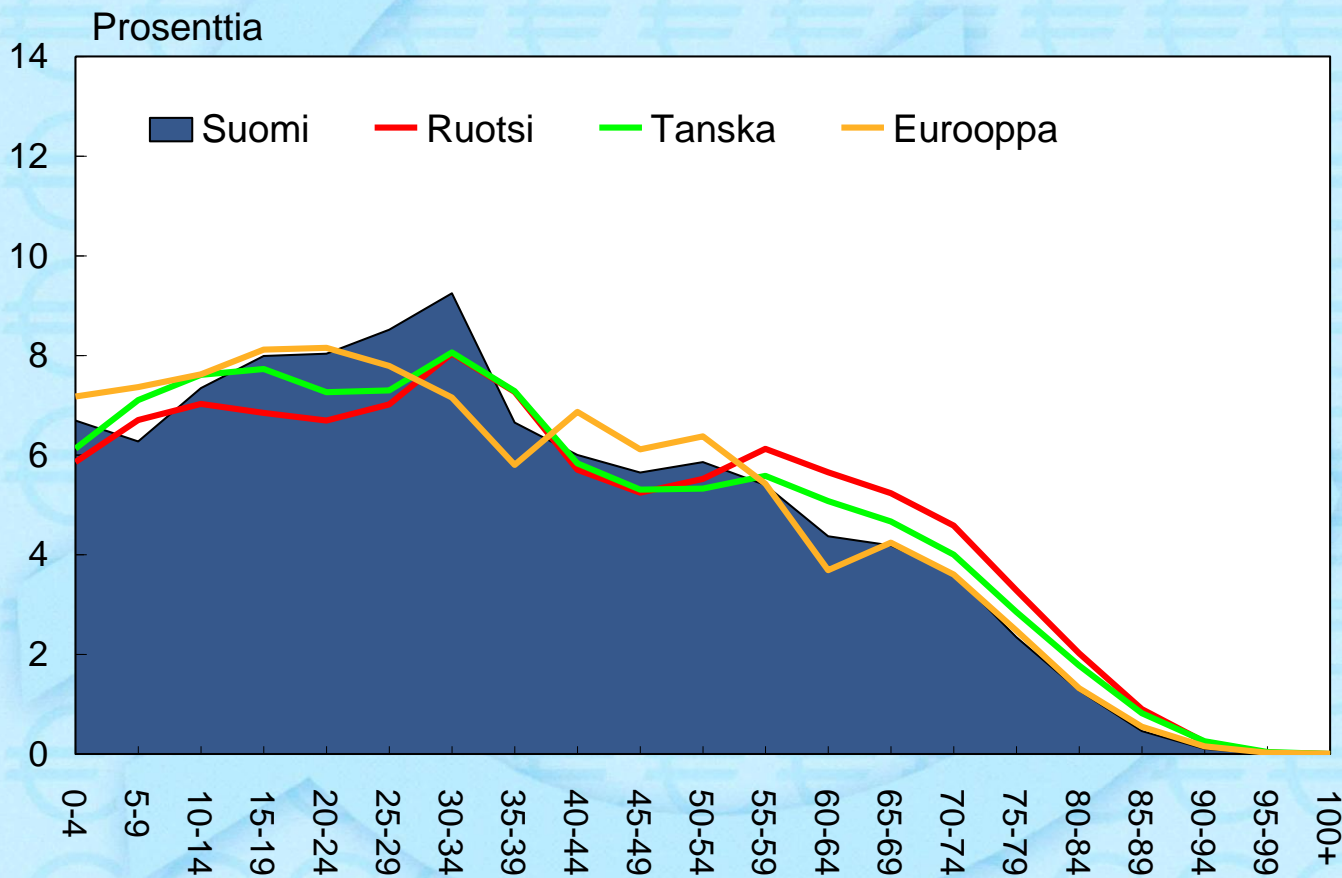
1970



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

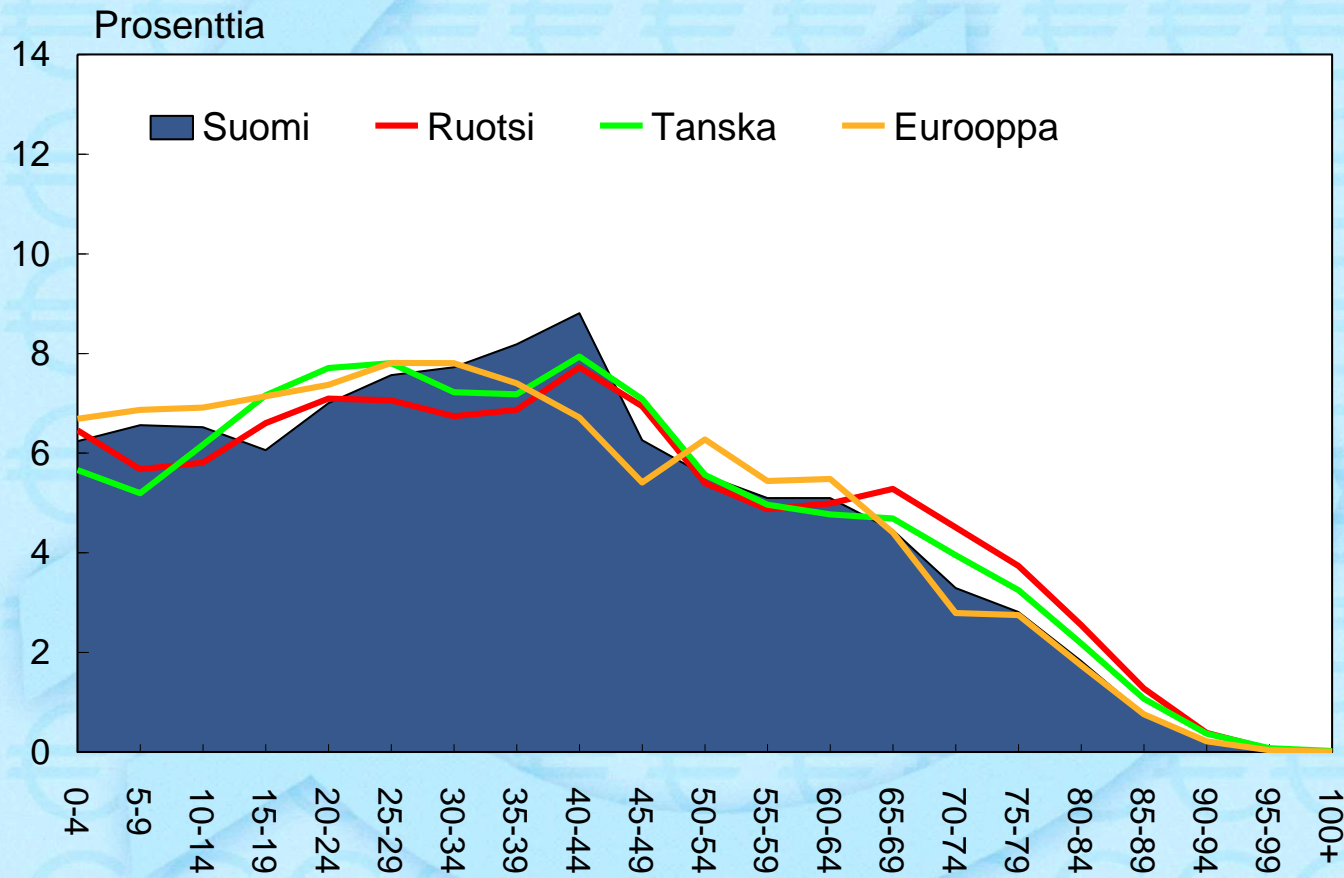
1980



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

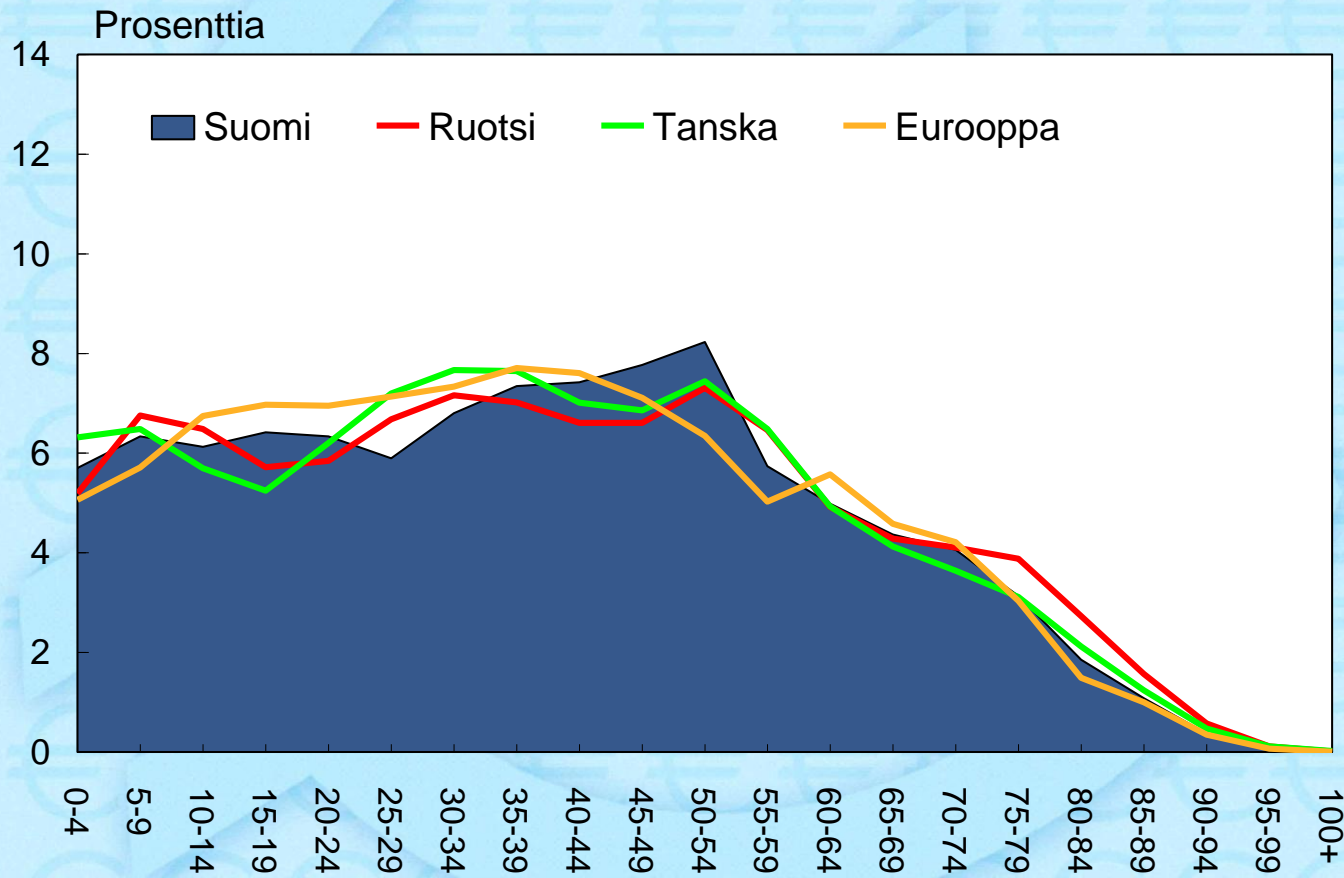
1990



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

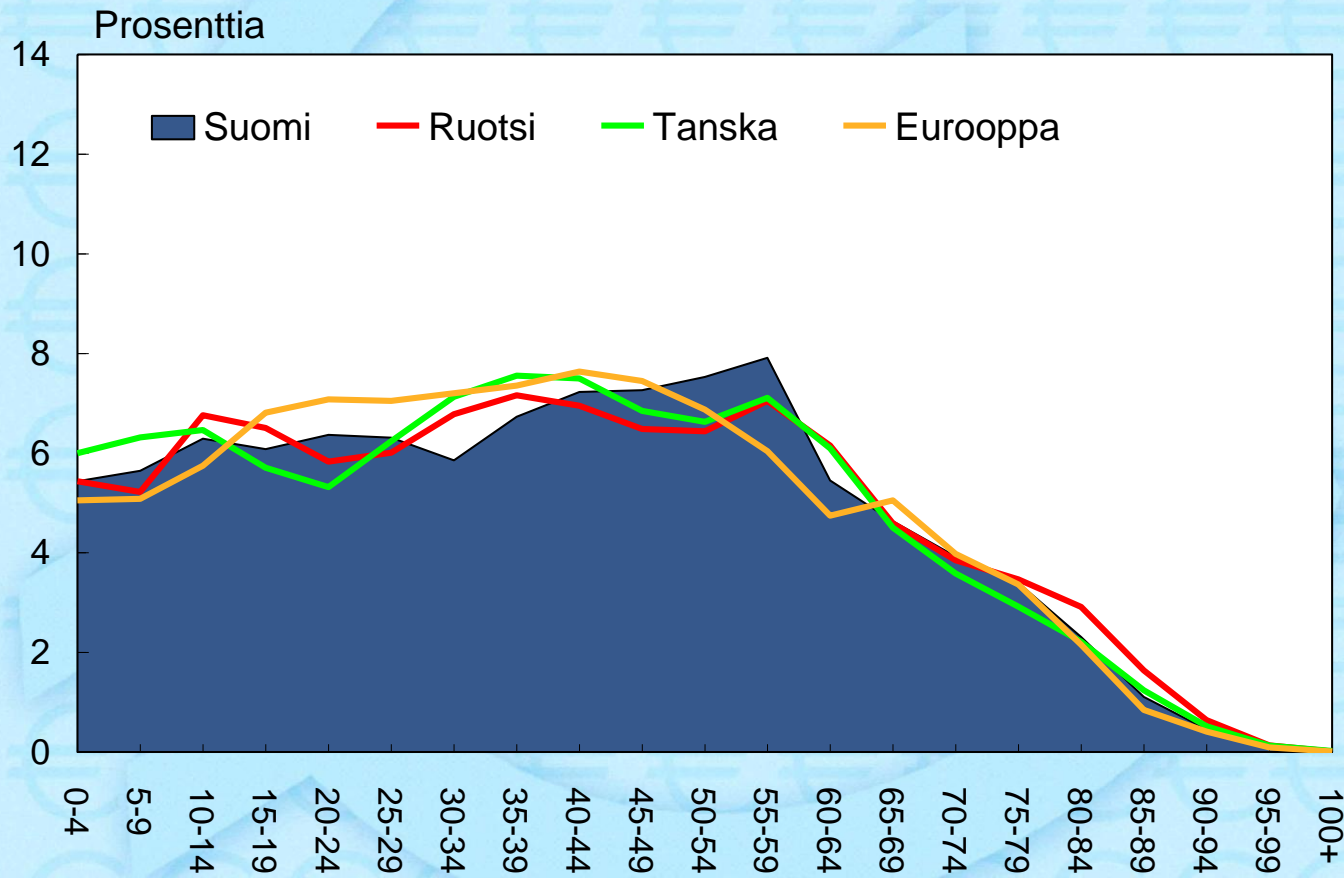
2000



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

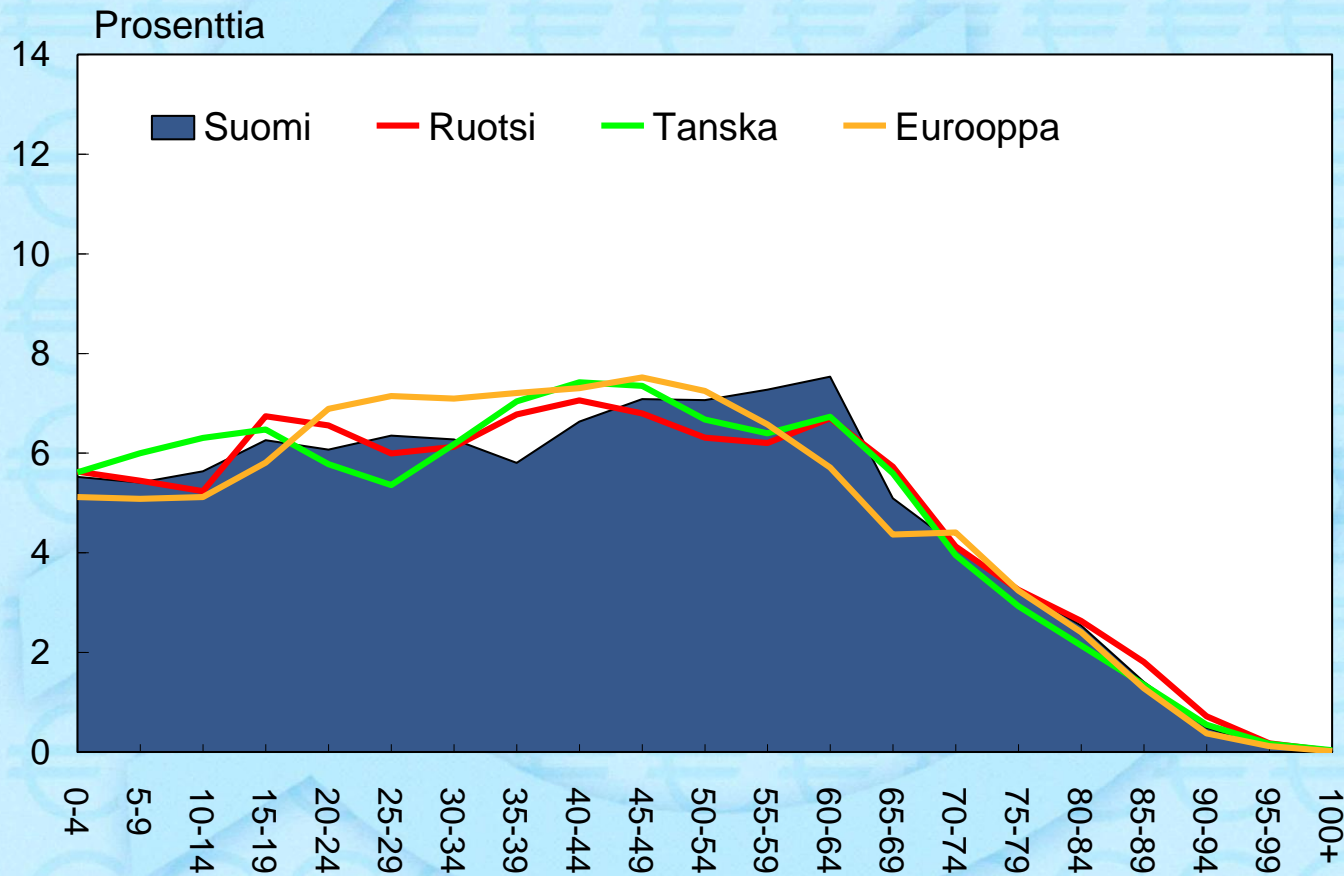
2005



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

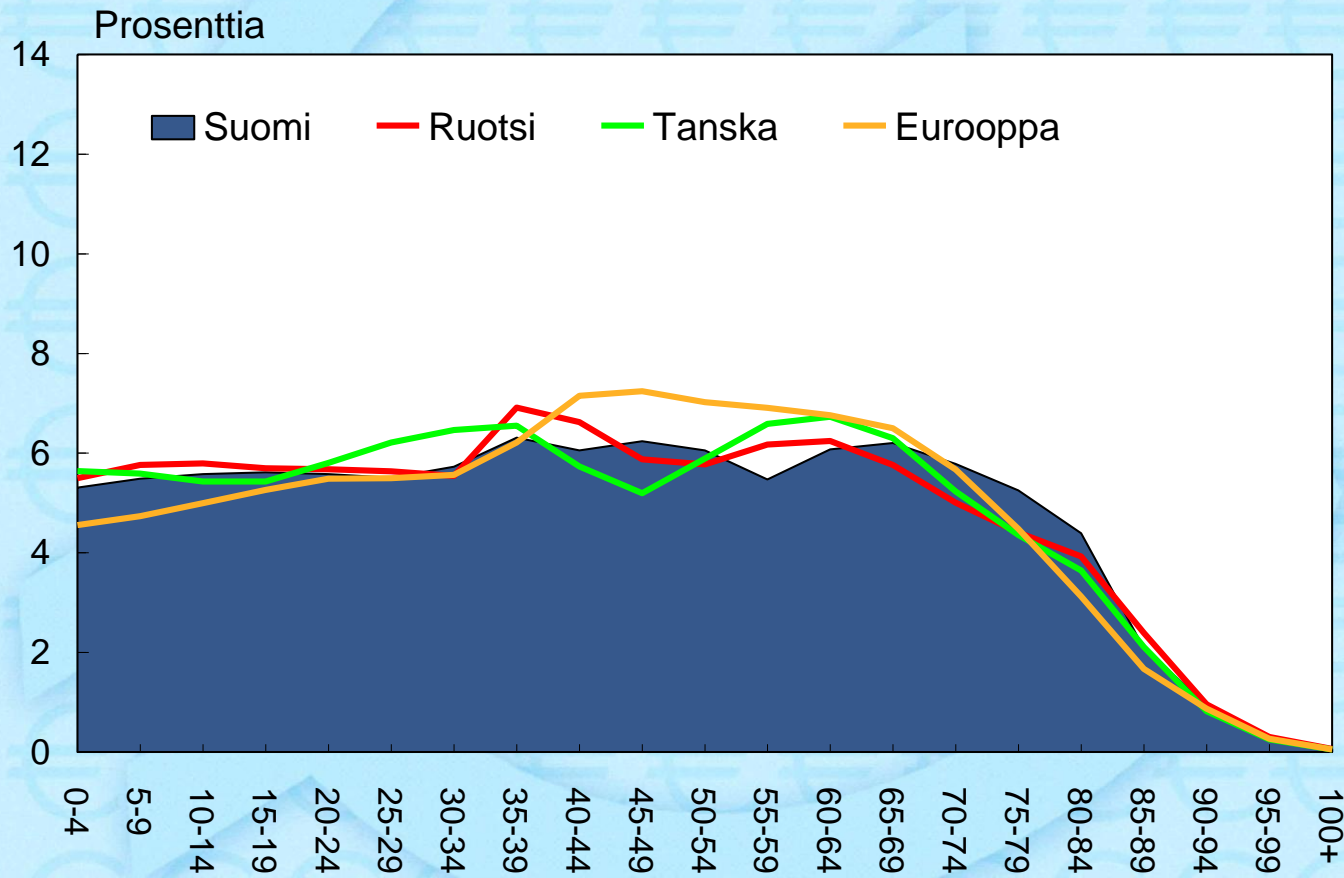
2010



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

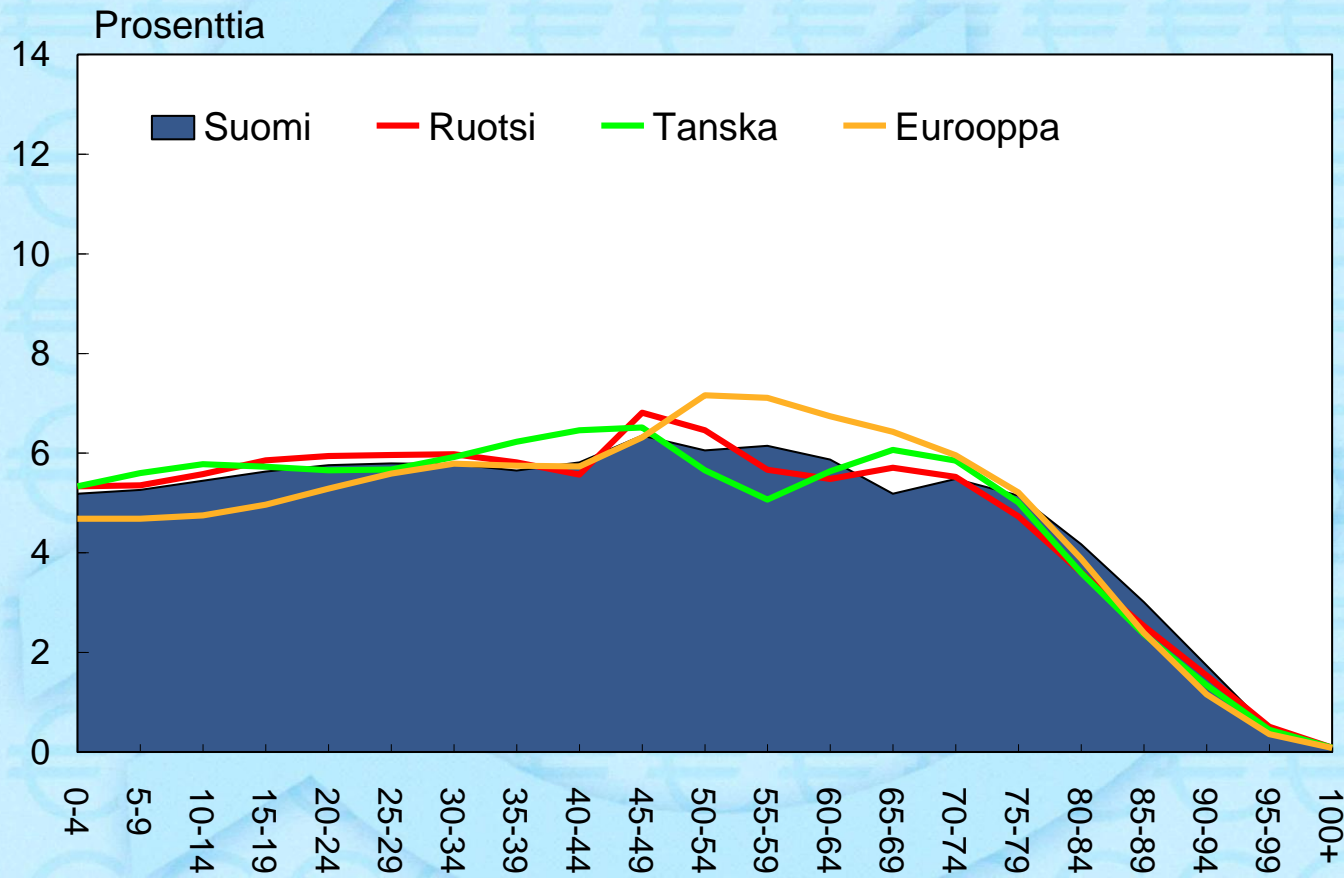
2030



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

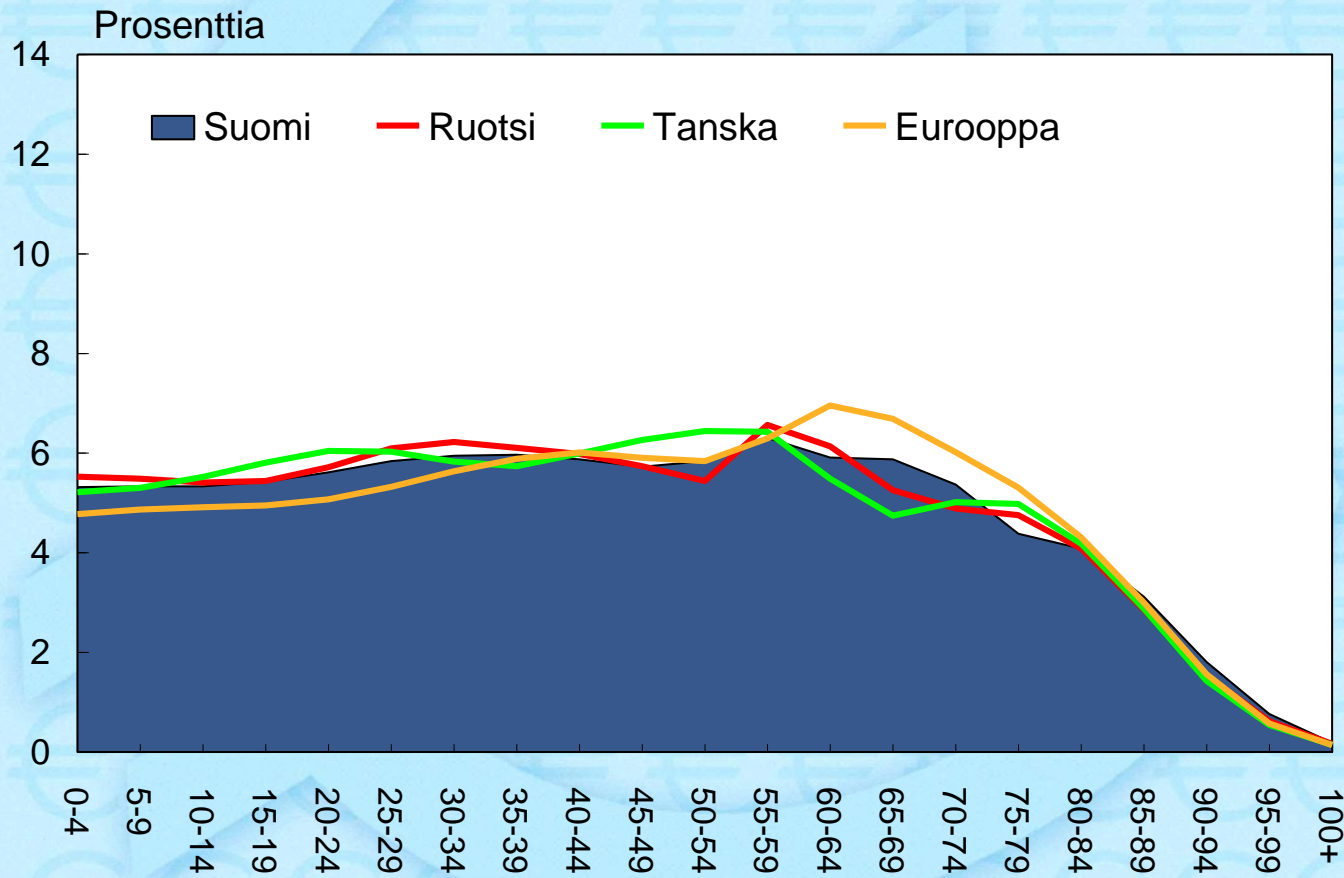
2040



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

2050



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

V. Miten hallita ikääntymisen haaste?

- ◆ Ikääntymiseen on Suomessa varauduttu:
 - Eläkeuudistus kannustaa jatkamaan työuria ja vahvistaa rahoituspohjaa.
 - Järjestelmän kestävyys ei ole eri arvioiden mukaan normaaleissa talousoloissa ongelma.
 - Eläkemaksuja joudutaan kuitenkin korottamaan.

Ikääntymiseen varautuminen ja taloudenpitäjien reaktiot

- ◆ Ikääntymiseen varautumisella on kansantaloudellisia kustannuksia. Taloudenpitäjät reagoivat eläkevakuutusmaksujen korotukseen.
 - Kustannukset ovat sitä suuremmat, mitä heikompi linkki on eläkevakuutusmaksun ja eläke-etuuden välillä tai mitä vähemmän eläkerahastot ovat rinnastettavissa kotitalouksien säästöiksi.
 - Nämä vaikutukset tulevat esiin yleisen tasapainon mallilla tehdyissä simuloinneissa.

Laskelmia yleisen tasapainon mallilla

- ◆ SP:n yleisen tasapainon malli (Aino):
 - Suomen eläkejärjestelmän peruspiirteet (DB, keskieläke, eläkepalkka).
 - Verotus vaikuttaa mallissa työvoiman tarjontapäätöksiin ja muuhun talouden dynamiikkaan sekä varallisuuteen.
 - Kotitaloudet on mallissa jaettu työntekijöihin ja eläkeläisiin, jolloin voidaan karkeasti arvioida vaikutuksia sukupolvien väliseen tulonjakoon.
 - Työeläkerahastoille ja muulle julkiselle taloudelle erikseen verosäännöt.

Simuloinnit I: Ikääntymisen kustannukset

- ◆ Eläkerahastot ja valtion velka ovat muuttumattomia suhteessa palkkasummaan tai BKT:hen.
- ◆ Väestön ikääntyminen tuodaan malliin shokkina.

Ikääntymisen pitkän aikavälin vaikutukset

Muutos muuttumattomaan demografiaan verrattuna

| | | I | II | III | IV |
|------------------------------|------------------------------------|------|------|-------|--------|
| Ole- tuk- set | Odotettu eläkkeelläoloaika, vuosia | 5,0 | 5,0 | 5,0 | 5,0 |
| | Väestön kasvu, % vuodessa | -0,5 | -0,5 | -0,5 | -0,5 |
| | Odotetty työssäoloaika | | 2,5 | 2,5 | 2,5 |
| | Korvausaste, %-yksikköä | | | -10,0 | endog. |
| Tu- lok- set | Eläkevakuutusmaksu, %-yksikköä | 8,8 | 7,0 | 1,3 | 0,0 |
| | Tuloveroaste, %-yksikköä | 5,0 | 3,4 | 0,0 | -0,7 |
| | Eläkemenot, % palkkasummasta | 8,0 | 6,7 | 2,0 | 1,0 |
| | Keskipalkka, % | 5,3 | 6,0 | 9,5 | 10,3 |
| | Verojen jälk. palkka, % | -5,6 | -1,6 | 9,5 | 11,5 |
| | Työllisyysaste, %-yksikköä | -5,7 | -4,7 | -3,3 | -3,0 |
| | Korvausaste, %-yksikköä | 0,0 | 0,0 | -10,0 | -12,0 |

Simuloinnit II: Julkisen talouden rahastot ja ikääntymisen kustannukset

- ◆ Julkisen talouden eläke- ja muut rahastot tasoittavat väestön ikääntymisestä aiheutuvia kustannuksia sukupolvien välillä.
- ◆ Rahastoinnista aiheutuu talouteen kuitenkin myös kustannuksia. Verojen ja maksujen korottaminen kiristää työmarkkinoita ja aiheuttaa hyvinvointimenetyksiä.
- ◆ Simuloinnit:
 - Eläkerahastojen tasapainosäätöä väljennetään siten, että eläkevakuutusmaksut voivat reagoida käänteisesti vanhushuoltosuhteen muutoksiin.
 - Eläkerahastojen pitkän aikavälin tasapainoehto asetetaan sellaiseksi, että eläkejärjestelmä on kestäväällä pohjalla.

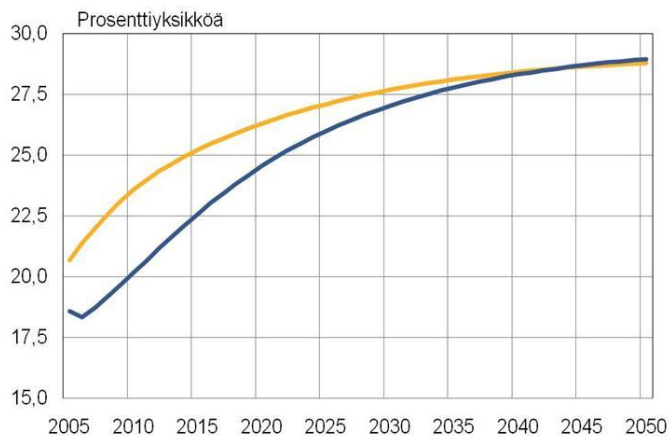
Simulointitulokset

- ◆ Veron korotustarpeen puskurointi rahastoja sopeuttamalla keventää verotusta silloin, kun työmarkkinat kiristyvät voimakkaimmin (kuvio).
- ◆ Keveämpi verotus lisää työvoiman tarjontaa (kuvio), vähentää palkkojen korotuspaineita, lisää kasvua ja kulutusta.
- ◆ Palkkapaineiden pieneneminen muuttaa tuotantoa työvoimavaltaisemmaksi ja vähentää eläkemenoja.
=> Kestävä julkinen talous saavutetaan pienemmillä rahastoilla.
=> Rahastoja voitiin pienentää 20 % suhteessa palkkasummaan ilman että kestävyys vaarantuu.

Maksut ja tuloverot kun rahasto joustaa

Eläkevakuutusmaksu

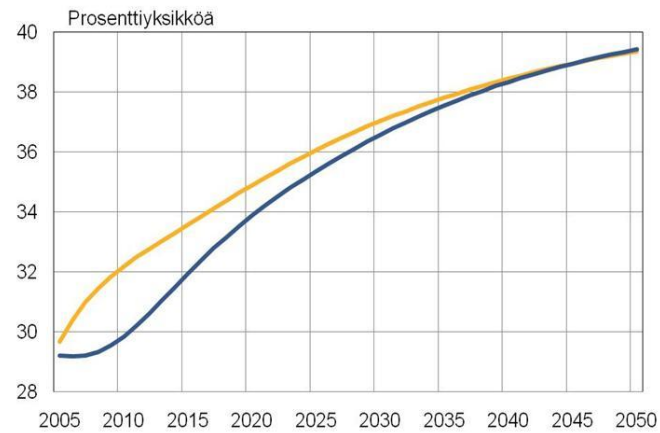
— Perusura — Eläkerahastojen sopeutus



Lähde: Suomen Pankin laskelmat.

Tuloveroaste

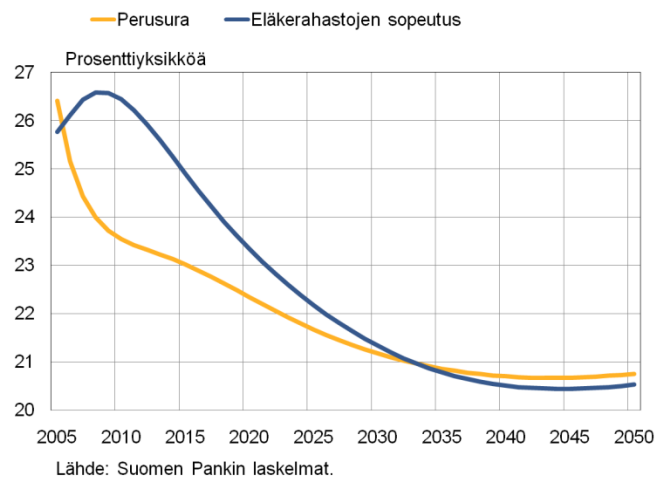
— Perusura — Eläkerahastojen sopeutus



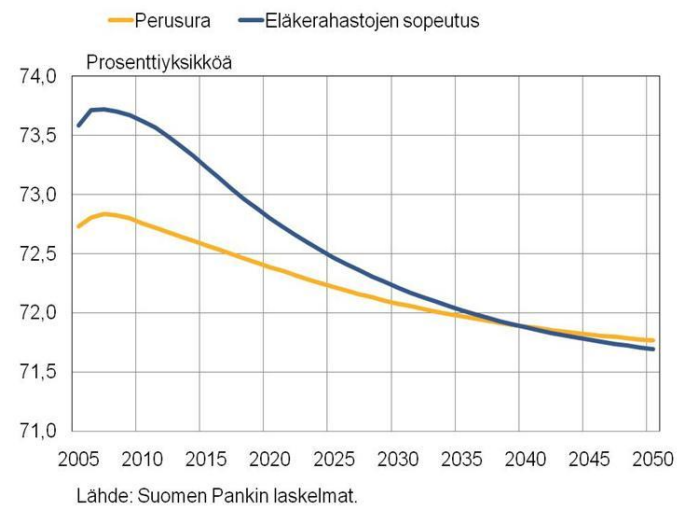
Lähde: Suomen Pankin laskelmat.

Työllisyysasteet kun rahasto joustaa

Työllisyysaste: eläkkeensaajat



Työllisyysaste: työikäiset



VI. Muutamia kysymyksiä

- ◆ Eliniän kohoamiseen varautuminen:
=> Mikä on oikea taso pitemmän päälle (kun suuret ikäluokat ovat ”poistuneet”)?
- ◆ Onko elinaikakertoimen käyttö oikea keino varautua yleiseen eliniän kasvuun?
- ◆ Eikö työuraa pitäisi pidentää keskimäärin? Kannusteet?